

ART PEDAGOGIKANING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Sobitova Malika Alisher qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

tasviriy san’at mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Email: malikam20033@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada art pedagogikaning nazariy asoslari, zamonaviy paradigmalari va ta’lim tizimidagi o’rni kompleks tahlil qilinadi. Shuningdek, uning innovatsion rivojlanish yo’nalishlari, raqamli texnologiyalar bilan integratsiyasi hamda shaxsning ijodiy va estetik rivojlanishiga ta’siri ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so’zlar: art pedagogika, kreativlik, estetik tarbiya, innovatsion ta’lim, STEAM, integratsiya, kompetensiya.

Zamonaviy globallashuv sharoitida ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — har tomonlama rivojlangan, kreativ fikrlovchi va mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxsni shakllantirishdir. Shu nuqtai nazardan, art pedagogika nafaqat san’atni o’qitish, balki ta’lim jarayonini insonparvarlashtirish va individuallashtirish vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Art pedagogika — bu san’at vositalari orqali shaxsni tarbiyalash, uning estetik didini shakllantirish va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yo’nalishdir. U pedagogika, psixologiya, madaniyatshunoslik va san’atshunoslik fanlarining integratsiyasi asosida rivojlanadi.

Art pedagogikaning nazariy asoslari. Art pedagogikaning nazariy asoslari quyidagi ilmiy yondashuvlarga tayanadi: Gumanistik pedagogika — shaxsni markazga qo’yish, uning erkin rivojlanishini ta’minlash. Konstruktivistik yondashuv — bilimni o’quvchining faol ishtiroki orqali shakllantirish. Faoliyatga yo’naltirilgan yondashuv — ijodiy faoliyat orqali o’rganish. Madaniyatlararo yondashuv — turli madaniyatlarni o’rganish orqali tafakkurni kengaytirish. Shuningdek, art pedagogika estetik tarbiya, emotsional intellekt va kreativ tafakkur rivojiga xizmat qiladi.

Zamonaviy paradigmalar. 1. Integrativ paradigma. San’atni boshqa fanlar bilan uyg’unlashtirish orqali kompleks bilim berish. Masalan, adabiyot va tasviriy san’atni birgalikda o’rganish.

2. Shaxsga yo’naltirilgan paradigma. Har bir o’quvchining individual qobiliyatlari va qiziqishlarini inobatga olgan holda ta’limni tashkil etish.

3. Raqamli (digital) paradigma. Multimedia, virtual reallik (VR), sun’iy intellekt va raqamli san’at vositalaridan foydalanish.

4. Kreativ paradigma. Ijodiy fikrlash, muammolarni innovatsion hal qilish va yangi g'oyalar yaratishga yo'naltirilgan yondashuv.
5. Inklyuziv paradigma. Turli imkoniyatlarga ega bo'lgan o'quvchilar uchun teng ta'lim muhitini yaratish.

Art pedagogikaning amaliy ahamiyati: Art pedagogika zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchi shaxsini kompleks rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Uning amaliy ahamiyati shundaki, u nafaqat bilim berish jarayonini boyitadi, balki o'quvchilarning psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. San'at vositalari orqali tashkil etilgan ta'lim jarayoni an'anaviy metodlarga nisbatan ko'proq interaktiv, motivatsion va samarali bo'lib, o'quvchilarning o'quv faoliyatiga faol jalb etilishini ta'minlaydi.

Birinchidan, art pedagogika o'quvchilarning **ijodiy fikrlashini rivojlantirishda** muhim o'rin tutadi. Ijodiy faoliyat (rasm chizish, musiqa, dramatisatsiya, dizayn va boshqalar) o'quvchilarda divergent tafakkurni shakllantiradi, ya'ni muammolarga turli nuqtai nazardan yondashish, yangi g'oyalar yaratish va noodatiy yechimlar topish qobiliyatini rivojlantiradi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, san'at bilan shug'ullanuvchi o'quvchilar muammoli vaziyatlarda moslashuvchan va mustaqil qaror qabul qilishga moyil bo'ladi.

Ikkinchidan, art pedagogika **emotsional barqarorlikni oshirish** va shaxsning ichki holatini muvozanatlashtirishda muhim vosita hisoblanadi. San'at faoliyati o'ziga xos terapevtik xususiyatga ega bo'lib, u stressni kamaytiradi, tashvish darajasini pasaytiradi hamda o'quvchilarning o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etishiga yordam beradi. Shu jihatdan art pedagogika ko'pincha art-terapiya elementlari bilan uyg'unlashib, ta'lim jarayonida psixologik qulay muhitni shakllantiradi.

Uchinchidan, art pedagogika o'quvchilarning **o'quv motivatsiyasini kuchaytiradi**. An'anaviy darslarga nisbatan san'at elementlari bilan boyitilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi, ularning ichki motivatsiyasini faollashtiradi va o'quv jarayoniga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Bu esa bilimlarni chuqurroq va ongli ravishda o'zlashtirishga olib keladi.

To'rtinchidan, art pedagogika **kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga** xizmat qiladi. Guruhli ijodiy faoliyatlar, sahnalashtirish, musiqiy va teatr elementlari o'quvchilarda jamoada ishlash, o'z fikrini aniq ifodalash, boshqalarni tinglash va hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa ularning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Beshinchidan, art pedagogika orqali o'quvchilarda **estetik did va madaniy qadriyatlar** shakllanadi. San'at asarlarini tahlil qilish, ularni yaratish jarayonida

ishtirok etish o‘quvchilarda go‘zallikni anglash, san‘atga nisbatan hurmat va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat hissini rivojlantiradi. Bu esa ularning ma‘naviy kamolotiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, san‘at asosida tashkil etilgan integrativ darslar o‘quvchilarning **kognitiv faolligini oshiradi** va bilimlarni uzoq muddatli xotirada mustahkamlashga yordam beradi. Bunday darslarda axborot vizual, eshitish va kinestetik kanallar orqali bir vaqtning o‘zida qabul qilinadi, bu esa o‘zlashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Rivojlanish istiqbollari. Zamonaviy ta‘lim tizimining transformatsiyasi, raqamlashtirish jarayonlari hamda global integratsiya sharoitida art pedagogika yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Uning rivojlanish istiqbollari nafaqat pedagogik yondashuvlarning yangilanishi, balki ta‘limning mazmuni, metodlari va texnologiyalarining tubdan takomillashuvi bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Quyida art pedagogikaning asosiy istiqbolli yo‘nalishlari ilmiy jihatdan kengroq yoritiladi.

1. STEAM ta‘lim bilan integratsiya - Art pedagogikaning eng muhim rivojlanish yo‘nalishlaridan biri — uning STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) ta‘lim modeli bilan integratsiyasidir. Mazkur yondashuv san‘atni an‘anaviy fanlar bilan uyg‘unlashtirish orqali o‘quvchilarda tizimli va kompleks tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi. San‘at elementlarini texnik va tabiiy fanlarga integratsiya qilish: abstrakt tushunchalarni vizual modellashtirish imkonini beradi, muammoli vaziyatlarga kreativ yondashuvni rivojlantiradi, innovatsion fikrlash va dizayn tafakkurini shakllantiradi. Natijada o‘quvchilar nafaqat bilim oladi, balki uni amaliyotda qo‘llash, yangi mahsulot va g‘oyalar yaratish ko‘nikmasiga ega bo‘ladi. Bu esa zamonaviy iqtisodiyot talablariga mos kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

2. Raqamli san‘at va media texnologiyalarining rivoji - Raqamli transformatsiya sharoitida art pedagogika digital san‘at, multimedia va interaktiv texnologiyalar bilan boyib bormoqda. Grafik dizayn, 3D modellashtirish, animatsiya, video san‘at va virtual reallik (VR) kabi yo‘nalishlar ta‘lim jarayoniga keng joriy etilmoqda. Bu yo‘nalishning ilmiy-amaliy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi: o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, vizual tafakkur va axborotni qayta ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish, ta‘lim jarayonini interaktiv va immersiv holga keltirish. Shuningdek, sun‘iy intellekt asosidagi vositalar yordamida individual ta‘lim trayektoriyalarini yaratish imkoniyati paydo bo‘lmoqda, bu esa art pedagogikaning samaradorligini yanada oshiradi.

3. Inklyuziv ta‘limda art pedagogikaning o‘rni - Art pedagogika inklyuziv ta‘lim muhitida alohida ahamiyat kasb etadi. Turli jismoniy yoki psixologik

imkoniyatlarga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashda san'at vositalari samarali pedagogik va terapevtik vosita sifatida xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki: san'at faoliyati kommunikatsiya qiyinchiliklarini kamaytiradi, ijtimoiy moslashuvni yaxshilaydi, o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi. Art-terapiya elementlari orqali o'quvchilarning emotsional holatini barqarorlashtirish, stressni kamaytirish va psixologik qo'llab-quvvatlash imkoniyati kengayadi. Shu sababli art pedagogika inklyuziv ta'limning muhim komponentiga aylanib bormoqda.

4. Global ta'lim makoniga integratsiya - Globallashuv jarayonlari art pedagogikaning xalqaro miqyosda rivojlanishini taqozo etmoqda. Turli mamlakatlar tajribasini o'rganish va joriy etish orqali ta'lim sifati oshiriladi hamda madaniyatlararo kompetensiyalar shakllantiriladi. Mazkur yo'nalish quyidagilarni o'z ichiga oladi: xalqaro loyihalar va akademik almashinuv dasturlarida ishtirok etish, turli madaniyatlarning san'at an'alarini o'rganish, global ta'lim standartlariga mos metodikalarni joriy etish. Natijada o'quvchilarda tolerantlik, ochiq fikrlilik va global tafakkur shakllanadi, bu esa zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun muhim omil hisoblanadi.

5. Pedagoglarning professional rivoji - Art pedagogikaning samarali rivojlanishi ko'p jihatdan pedagog kadrlarning malakasi va tayyorgarlik darajasiga bog'liq. Shu bois ushbu yo'nalishda maxsus tayyorgarlik va uzluksiz malaka oshirish tizimini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon quyidagilarni o'z ichiga oladi: art pedagogika bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish,

pedagoglarni zamonaviy san'at va raqamli texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish, innovatsion metod va texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash.

Zamonaviy pedagog nafaqat o'qituvchi, balki ijodkor, fasilitator va innovator sifatida faoliyat yuritishi zarur. Shu jihatdan art pedagogika pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini kengaytiradi va ularni yangi ta'lim muhitiga moslashuvchan qiladi. Muammolar: metodik bazaning yetarli emasligi malakali kadrlar yetishmasligi texnik vositalarning cheklanganligi Yechimlar: zamonaviy o'quv dasturlarini ishlab chiqish pedagoglar malakasini oshirish raqamli platformalarni keng joriy etish. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog faoliyatining mazmuni tubdan o'zgarib bormoqda. Endilikda pedagog faqat bilim beruvchi subyekt emas, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va ilhomlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy pedagog ijodkor, fasilitator va innovator sifatida faoliyat yuritishi zarur. Ijodkor pedagog o'quv jarayonini standart shakllardan chiqarib, uni qiziqarli va mazmunan boy shaklda tashkil etadi. U san'at elementlari, interaktiv metodlar va kreativ topshiriqlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi. Fasilitator

pedagog esa o‘quvchilarni bilim olish jarayonida faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi, ularning fikrini tinglaydi, yo‘naltiradi va o‘z imkoniyatlarini namoyon etishiga sharoit yaratadi. Innovator pedagog esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va yangi metodlarni ta’lim jarayoniga joriy etadi. Art pedagogika aynan shu kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. U pedagoglarning kasbiy faoliyatini kengaytirib, ularni zamonaviy ta’lim muhitiga moslashuvchan, kreativ va texnologik jihatdan savodli mutaxassisga aylantiradi.

Xulosa. Art pedagogika zamonaviy ta’lim tizimining innovatsion va istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. U o‘quvchilarning nafaqat bilim, balki ijodiy, estetik va emotsional rivojlanishini ta’minlaydi. Kelajakda art pedagogika raqamli texnologiyalar va global ta’lim tizimi bilan yanada integratsiyalashib, ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Askarov B.B. Art pedagogikaning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati. – Toshkent, 2024.
2. Yusupov A.O. Zamonaviy ta’limda kreativ yondashuvlar. – 2025.
3. Makovets L.A. Арт-педагогика: теория и практика. – Москва, 2019.
4. Babanazarova M.N. Boshlang‘ich ta’limda art pedagogika. – 2024.
5. Yarmakeev I.E. Art pedagogy as a motivational tool in education. – 2021.
6. Dewey J. Art as Experience. – New York, 1934.
7. Eisner E.W. The Arts and the Creation of Mind. – Yale University Press, 2002.
8. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – 1983.
9. UNESCO. Education through Arts: Global Report. – 2022.
10. Robinson K. Creative Schools. – 2015.
11. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2026). Manzara janrini o‘rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo‘llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 344-349.
12. Jomoldin o‘g‘li, K. S. SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT.
13. Komoldinov, S. (2023, December). Qalamtasvir mashg‘ulotlarida kompozitsiyaning ahamiyati. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).
14. Rakhimov, K. (2023). The place of graphics in the fine arts. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 5-8.
15. Rakhimov, K. (2023). THE ROLE OF PORTRAIT ARTISTS IN FINE ARTS. *Models and methods in modern science*, 2(2), 13-19.
16. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.
17. Pulatov, D. S., & Kh, R. U. (2019). On fine arts and its varieties. *Вестник магистратуры*, (4-4 (91)), 89-90.
18. ogli Rakhimov, H. U. AJMR. *AJMR*.
19. Oripov, B. B. (2025). Ideals of the third renaissance and their artistic expression in the fine art of Uzbekistan. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(8), 28-32.

20. Oripov, B. B. (2025, December). INCREASING THE SCIENTIFIC COMPONENT OF THE ART OF POTTERY IN STUDENTS. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 134-137).
21. Oripov, B. B. (2025). The connection of fine arts to biological science. *Science and Education*, 6(12), 621-626.
22. BADIRJANOVICH, O. (2020). THE ROLE OF CERAMICS IN PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG PEOPLE IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. *THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE AND EDUCATION INNOVATIONS Учредители: The USA Journals*, 2(9), 447-451.
23. Oripov, B. (2025). O ‘QUVCHILARNING RUHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA VA TARBIYALASHDA, XALQ AMALIY SAN’ATINING O ‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2, 4-3.
24. Oripov, B. N. (2008). Tasviriy san’at ta’limida didaktika.
25. Oripov, B. N. (2006). Fine art and its teaching methodology. *Tashkent-2005." SCIENCE-INTELLIGENCE*.
26. Oripov, B. (2004). Jahon san'ati tarixi. 3 qismli.
27. Oripov, B. (2004). San'at tarixidan qisqacha izohli lug'at.
28. Yuldashev, J. (2024). BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH JARAYONIGA AKSIOLOGIK YONDASHUVNI JORIY ETISHNING METODIK XUSUSIYATLARI. *Farg'ona davlat universiteti*, (5), 6-6.
29. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
30. Yuldashev, J. BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINING AKSIOLOGIK POZITSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT*, 251.
31. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
32. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS–AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.
33. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).
34. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).
35. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS–AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.
36. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
37. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).

38. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS—AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. Академические исследования в современной науке, 3(50), 33-36.
39. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. JournalNX, 10(10), 34-38.
40. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
41. Odilboyeva, U. Z. (2025, December). The scientific and pedagogical influence of teacher cognition theory on method selection in the educational process. International Conference Platform, 6, 152–157.
42. Odilboyeva, U. Z. Q. (2026). O ‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TERMINLAR HOSIL BO ‘LISHINING QIYOSIY TAHLILI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (1), 32-36.
43. Odilboyeva, U. Z. (2026, January). THE DEVELOPMENT OF AUTOPEdagogICAL COMPETENCE IN STUDENTS DURING ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 90-93).
44. Yunusov, G. O. (2026). TALABA-YOSHLAR MA’NAVIYATINI YUKSALTIRISHDA XALQ FOLKLOR SAN’ATINING O ‘RNI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (3), 58-62.
45. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEdagogICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).
46. Umarjon ogli, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765–767.